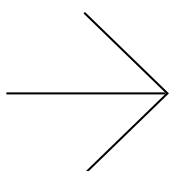

Samen werken we aan een betere leefomgeving

2023-2026 Keuzelijst
Duurzaamheidsprogramma

omgevingsdienst
Haaglanden

3 Voorwoord

4 Thema's

5 Inleiding

7 1. Rol Omgevingsdienst Haaglanden

7 1.1 Diensten ODH in het kader van duurzaamheid

9 2. Energie

9 2.1 Online informatieloket energie

10 2.2 Energiemanagement

10 2.3 Stimulering energiebesparing MKB

10 2.4 Monitoring en visualisatie energietransitie

11 2.5 Optimalisatie Bodemenergiesystemen

11 2.6 Expertise externe veiligheid (o.a. waterstof en buurtbatterijen)

12 2.7 Advisering neveneffecten Geothermie

12 2.8 Advisering Regionale Energiestrategie

13 3. Natuur & biodiversiteit

13 3.1 Monitoring van stikstofdepositie en reductie

13 3.2 Kennisprogramma stikstof

14 3.3 Natuurvriendelijk wijken isoleren

15 4. Circulaire economie

15 4.1 Afvalanalyse (herkomst, afvoer en hergebruik potentie)

16 4.2 Advies en voorlichting afvalwetgeving

17 5. Gebiedsaanpak

17 5.1 Ondersteuning circulaire afvalstromen bedrijventerreinen

18 5.2 Groene bedrijventerreinen

18 5.3 Advies duurzame gebiedsgerichte aanpak/omgevingsplan

20 6. Overige projecten

20 6.1 Schone lucht akkoord: Faciliteren bijeenkomsten

20 6.2 Schone lucht akkoord: Regionale monitoringspilot luchtkwaliteit

21 6.3 Opzetten duurzaamheidnetwerk

Deze inhoudsopgave is interactief. Klik gemakkelijk door naar elk (sub)hoofdstuk.

Voorwoord

Samen werken we aan een betere leefomgeving

Duurzaamheid komt steeds hoger op de agenda's van gemeenten in Haaglanden en de provincie Zuid-Holland te staan. In 2050 mogen er geen broeikasgassen meer uitgestoten worden en moet de hele economie circulair zijn. Thema's als energietransitie en biodiversiteit verdienen alle aandacht, terwijl de werkdruk bij u en uw collega's al ongekend hoog is. Daarom helpt Omgevingsdienst Haaglanden (ODH) graag bij het behalen van duurzaamheidsdoelen.

Als uitvoeringsdienst voor de leefomgeving staat ODH voor een veilige, gezonde en duurzame leefomgeving. Wij toetsen en verlenen vergunningen, houden toezicht, en handhaven. Daarnaast stimuleren we bedrijven te verduurzamen en adviseren en ondersteunen we beleidsmedewerkers van gemeenten en provincie bij duurzaamheidsopgaves. Bijvoorbeeld met het Duurzaamheidsprogramma 2023-2026.

Het programma is een verzameling van projecten, activiteiten en producten die helpen bij het realiseren van duurzaamheidsambities. Zie het als een

keuzelijst om te komen tot een dienstenpakket dat bij u past. U vindt belangrijke thema's en onze projectwerkzaamheden daarbinnen: voorlichting, metingen, uitvoering, monitoring, advies, kennisdeling, netwerk/verbinding en gebiedsexpertise. Maar we kunnen meer voor u betekenen. Wilt u de inzet van onze kennis en expertise op een ander vlak dan beschreven in dit programma? Samen met u kijken we wat er mogelijk is.

Mr. C. van der Kamp

Directeur Omgevingsdienst Haaglanden

Thema's

*Klik op één van de thema's
voor diverse projecten.*

Energie

Natuur &
biodiversiteit

Circulaire
economie

Gebieds
aanpak

Overige
projecten

Inleiding

Naar aanleiding van het Klimaatakkoord van Parijs in 2015 is een nationaal Klimaatakkoord opgesteld, met als doel om de uitstoot van broeikasgassen in Nederland in 2030 met ten minste 49 procent ten opzichte van 1990 terug te dringen.

De [wetenschap](#)¹ stelt dat onmiddellijke versnelling van stappen op het gebied van duurzaamheid nodig zijn. Op vele plekken in de wereld lopen klimaatrechtszaken tegen overheden: burgers die de overheid roepen tot actie. Maar het gaat niet alleen om het klimaat, ook de biodiversiteit en veel natuurlijke processen zijn in gevaar, wat onze aarde slecht leefbaar dreigt te maken voor de mens.

De Sustainable Development Goals (SDGs) brengen de grote verscheidenheid aan thema's en processen die gevaar lopen in beeld. Aan de hand van de door pijlen aangegeven SDGs zijn de doelen van dit programma opgesteld.

Regionale doelstellingen

De provincie Zuid-Holland en de Haaglanden gemeenten hebben daarom grote ambities op het gebied van duurzaamheid. De provincie heeft onder andere doelstellingen op het gebied van energie, biodiversiteit & natuur en circulaire economie:

- Zuid-Holland beschikt uiterlijk in 2050 over één van de meest gevarieerde en aantrekkelijke leefomgevingen van Europa, waar wonen, werken en recreëren in harmonie zijn met natuur en [landschap](#)²;
- De provincie Zuid-Holland wil in 2050 100% circulair³ zijn;
- Gemeenten, waterschappen, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties in Zuid-Holland werken samen aan het landelijk bepaalde doel in het klimaatakkoord: [49% minder CO2-uitstoot in 2030](#)⁴.

In de coalitieakkoorden van de Zuid-Hollandse gemeenten heeft duurzaamheid ook een prominente plek gekregen. Er wordt o.a. ingezet op:

- De gebouwde omgeving zoveel mogelijk circulair maken;
- Energie- en waterbesparing
- Sneller verduurzamen van woningen

- Overbodig versteend oppervlak vergroenen;
- Verbetering van het fietsnetwerk;
- Openbare ruimte bestendig maken tegen steeds extremere weersomstandigheden;
- Groen netwerk van parken, buitenruimten, bermen en water;
- Stimuleren van elektrisch rijden;
- Aard- en restwarmte en een dekkend warmtenetwerk.

Het duurzaamheidsprogramma

Het Duurzaamheidsprogramma volgt op de voorgaande versie 'Duurzaamheidsprogramma 2019-2022' en is ontwikkeld door ODH samen met gemeenten en provincie. Het is een verzameling van projecten, activiteiten en producten die deelnemende gemeenten en de provincie ondersteunen bij het realiseren van duurzaamheidsambities.

Doel van het Duurzaamheidsprogramma 2023-2026 is het opzetten van samenwerking- en uitvoeringsprojecten zodat wij gemeenten en de provincie beter kunnen ondersteunen bij hun duurzaamheidsopgaves en bij de regionale samenwerking.

Opbouw document

In de volgende hoofdstukken presenteren wij op basis van de duurzaamheidsthema's energie, biodiversiteit & natuur en circulaire economie verschillende voorstellen.

Hoofdstuk 1:

De rol en positionering van ODH in de regio en de expertise van ODH. Ook worden hier de verschillende diensten (voorlichting, metingen, uitvoering, monitoring, advies, kennisdeling, netwerk/verbinding en gebiedsexpertise) uitgelegd op basis waarvan de voorstellen zijn opgebouwd.

Hoofdstuk 2-5:

Verschillende projecten op basis van drie kernthema's: energie, natuur & biodiversiteit en circulaire economie.

Hoofdstuk 6:

Overige voorstellen die niet onder bovenstaande thema's kunnen worden ingedeeld.

Projectvoorstellen

Voor een zo compleet mogelijk beeld presenteren wij elk voorstel op basis van: doelgroep, aanleiding, functie, inhoud, vereisten en variabelen. Elk voorstel is naar behoefte af te nemen. ODH monitort de voortgang en uitkomsten continu bij elk afgenomen product en stuurt voortgangsrapportages naar de opdrachtgever.

1. Rol Omgevingsdienst Haaglanden

ODH is verantwoordelijk voor het uitvoeren van de wettelijke milieutaken namens de provincie Zuid-Holland en de gemeenten Delft, Den Haag, Leidschendam-Voorburg, Midden-Delfland, Pijnacker-Nootdorp, Rijswijk, Wassenaar, Westland en Zoetermeer. Alle deelnemende opdrachtgevers hebben hoge ambities op het gebied van duurzaamheid en energiebesparing, maar het ontbreekt soms aan uitvoerings- en realisatiekracht (o.a. als het gaat om bedrijven). ODH komt dagelijks bij bedrijven en kan de provincie en gemeenten ondersteunen om hun duurzaamheidsdoelen voor bedrijven te realiseren. Veel van de genoemde projecten zijn dan ook bedrijf gerelateerd. Naast onze wettelijke taken (toetsing en vergunningverlening, toezicht en handhaving) zien we grote kansen om onze opdrachtgevers te ondersteunen via twee sporen: (i) bedrijven stimuleren om te verduurzamen en (ii) beleidsmedewerkers van gemeenten/provincie adviseren en ondersteunen bij duurzaamheidsopgaves.

1.1 Diensten ODH in het kader van duurzaamheid

ODH heeft door de kennis en ervaring van zijn medewerkers, en zijn verantwoordelijkheden binnen de provincie, een unieke positie om de leefomgeving te beschermen en duurzaamheid te bevorderen. Hieronder lichten we onze diensten kort toe.

Voorlichting: Soms is de eerste stap in vooruitgang het inwinnen van meer informatie en expertise. Het begrijpen van beleid en wetgeving kan vaak een struikelblok zijn voor initiatiefnemers in hun streven naar duurzame ontwikkelingen. Denk hierbij aan natuurinclusief bouwen (zie 5.3) of circulair afvalmanagement (4.2). ODH geeft graag voorlichting, bijvoorbeeld met cursussen of Webinars en kennisdocumenten.

Metingen: Om goed van start te gaan met duurzame acties en innovaties is het belangrijk om de stand van zaken te weten. Zo ontstaat een beter beeld over het verbeterpotentieel. ODH heeft veel basisinformatie in huis over bijvoorbeeld (grond)water- en bodem informatie en stikstofemissies en -deposities. Daarnaast kan ODH op aanvraag verschillende metingen uitvoeren.

Advies: ODH vervult verschillende taken en rollen. Bij de traditionele taken voor Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving opereren we binnen de wettelijke kaders. Bij onze adviezen is het van belang dat deze niet dwingend maar richtinggevend zijn. Naast de wettelijke plichten van een bedrijf kan er bijvoorbeeld ook bekeken worden wat er nog meer mogelijk is. Hier kan ODH een rol vervullen, omdat we veel kennis en informatie hebben op het gebied van inhoud en proces. De adviezen zijn ondersteunend, generiek en wijzen de goede kant op. Het is een handreiking, geen intensieve begeleiding. ODH zal zo handhavend kunnen blijven optreden.

Rol Omgevingsdienst Haaglanden

Uitvoering: Voor sommige duurzaamheidsactiviteiten ontbreekt bij gemeenten en provincie de capaciteit. ODH kan dan bijspringen. De uitvoering wordt georganiseerd op basis van een vraag.

Monitoring: Hebben uitgevoerde activiteiten ook daadwerkelijk het beoogde positieve effect? Dit kan ODH checken door monitoring, het herhaald verzamelen, opnemen en terugkoppelen van informatie. Monitoring is een belangrijk onderdeel om na te gaan of bijsturing nodig is om de doelstellingen te halen. ODH heeft de middelen om dit voor verschillende projecten en activiteiten bij te houden, denk aan de hoeveelheid opnieuw benut 'afval' bij circulaire initiatieven.

Netwerk/verbinder: Duurzaamheidsthema's zijn volop in ontwikkeling. Innovaties en expertise over dit onderwerp groeien snel bij een grote verscheidenheid aan actoren. Het is niet altijd even makkelijk om de juiste personen te vinden om ervaringen en kennis effectief en efficiënt met elkaar te verbinden. ODH neemt deel aan verschillende kennis- en werkgroepen en heeft een groot netwerk. We kunnen dus optreden als netwerkfacilitator. Ook kunnen we in kaart brengen welke personen met welke duurzaamheidsthema's actief zijn bij binnen alle diensten, om experts en belanghebbenden te koppelen. Denk aan het gezamenlijk werken aan casussen rondom waterstof en buurtbatterijen.

Kennisdeling: Er is veel versnipperde informatie over veel verschillende duurzaamheidsactiviteiten. Hoe voer je deze op een juiste manier uit? Op welke valkuilen moet je letten? Welke basisbenodigdheden zijn een vereiste? Er kan veel tijd en geld zitten in het verzamelen van deze informatie. Bovendien is een regionale standaard vaak de wens. ODH kan hierin een cruciale rol spelen: door het verzamelen en overzichtelijk maken van beschikbare informatie en deze te toetsen aan interne expertise en externe netwerk. Denk aan een standaard voor het natuurvriendelijk isoleren van wijken.

Gebiedsexpertise: Een specifiek gebied heeft vaak een specifieke aanpak nodig om duurzaamheidsambities te behalen. Zo is een goede organisatiegraad op een bedrijventerrein essentieel om de bedrijven aldaar te laten verduurzamen. Daarnaast is het zo dat als je duurzaamheid benadert vanuit alle facetten op een gebied of (bedrijven)terrein je veel koppelkansen ontdekt. Het kan dus lonen om een specifieke aanpak te hebben voor een specifiek gebied/terrein, waarbij eventueel meerdere duurzaamheidsonderwerpen zoals energie(besparing), circulaire economie en natuur- en biodiversiteit worden opgepakt. ODH kan als kenner van het gebied meedenken over een specifieke aanpak of een opzet daarvoor maken.

2. Energie

Hier leest u hoe wij duurzame energie bij bedrijven helpen bevorderen. Hierbij gaat het veelal over energie besparen. Een belangrijk onderwerp, want energie die niet gebruikt wordt, hoeft niet te worden opgewekt of geïmporteerd. Met name bedrijven en organisaties kunnen hier een belangrijke bijdrage leveren. Goed voor het klimaat en de portemonnee en het vermindert de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen.

2.1 Online informatieloket energie

Wat: Een online informatieloket voor energiebesparingsmogelijkheden.

Doelgroep: Midden- en kleinbedrijven waarbij intern de capaciteit en knowhow ontbreekt.

Waarom: Vragen beantwoorden over het thema energie ten behoeve van energiebesparing en de energietransitie. Denk hierbij aan: wetgeving, subsidies, energiebesparing- en opwekmogelijkheden, terugverdientijd, etc.

Hoe: Specialisten duurzaamheid inzetten om als energieambassadeurs vragen te beantwoorden en adviezen te geven. Zij kijken niet alleen naar de verplichte maatregelen maar gaan verder. Zij vertellen wat een bedrijf nog meer kan doen om energie te besparen of op andere vlakken te verduurzamen. Gemeenten kunnen kiezen tussen drie verschillende opties, van zeer eenvoudig naar het zeer interactief: een standaard webpagina, een interactieve tool of een webpagina

met een mailbox, chatroom of telefoonlijn. Wanneer relevant stemmen we met partners af zoals RvO, de provincie en gemeenten, en verwijzen we naar bestaande informatie elders. Op basis van de opgehaalde behoeften en kennislacunes die binnenkomen en duidelijk worden via het informatieloket kan er verder gekeken worden naar andere acties, zoals het organiseren van een kennisbijeenkomst, waar kennisuitwisseling wordt bevorderd en koplopers een platform krijgen om hun ervaringen te delen.

Projectvereisten: Om dit project te kunnen opstarten en uitvoeren is er een minimale vraag nodig, zodat de actie ook daadwerkelijk rendabel is.

Projectvarianties: Eenzelfde soort loket zou kunnen worden opgezet voor andere thema's, zoals circulariteit of natuur. Ook een variant waarbij het gaat over integraal verduurzamen, dilemma's en koppelkansen is mogelijk.

Diensten: kennisdeling, voorlichting

2.2 Energiemanagement

Wat: Doorlichten van bedrijven en instellingen op goed energiemanagement.

Doelgroep: Bedrijven (voornamelijk MKB) en (maatschappelijke) instellingen.

Waarom: Energiebesparende maatregelen en goed ingeregelde klimaatinstallaties dragen bij aan een goed binnenklimaat met zo min mogelijk energiegebruik. Bij veel klimaatinstallaties is hiermee een eenvoudig winst te behalen. Uit ervaringscijfers blijkt dat door de klimaatinstallatie goed in te regelen het energieverbruik wel met 25% kan dalen, bijvoorbeeld door het dynamisch waterzijdig inregelen van de verwarming.

Hoe: ODH kan bedrijven en instellingen specifiek doorlichten op goed energiemanagement. Per locatie geven we voorlichting en advies.

Diensten: uitvoering, meting, advies, monitoring, voorlichting

2.3 Stimulering energiebesparing MKB

Wat: Energiebesparingsmogelijkheden en -subsidies in kaart brengen.

Doelgroep: Ondernemers binnen bedrijventerreinen of gebieden zoals horeca in de binnenstad die wettelijk niet verplicht zijn tot energiebesparing

Waarom: Deze ondernemers zijn vaak niet gemotiveerd

energie te besparen, terwijl het vaak ook veel kan opleveren, zeker gezien de huidige stijging van energieprijzen. Deze bedrijven willen we ontzorgen.

Hoe: We brengen in kaart welke maatregelen mogelijk zijn voor het behalen van energiebesparing en welke subsidies daar aan bijdragen. Inzetten op gedragsverandering: wat is de beste aanpak om ervoor te zorgen dat bedrijven daadwerkelijk tot actie overgaan?

Projectvereisten: Vergt enige tijdsinvestering.

Projectvarianties: Zo'n project kan ook uitgevoerd worden op andere thema's, bijvoorbeeld natuurbescherming en biodiversiteit.

Diensten: Voorlichting, kennisdeling, netwerk/verbinder, gebiedsexpertise

2.4 Monitoring en visualisatie energietransitie

Wat: Overzicht bieden (evt. in digitale kaarten) van de voortgang van de energietransitie.

Doelgroep: Gemeenten

Waarom: Er komt steeds meer informatie over de energietransitie. ODH verzamelt een deel van die informatie maar dat is niet genoeg om uitgebreide conclusies te kunnen trekken over de voortgang van de energietransitie (bij bedrijven) van een gemeente. Daarom is het nuttig om de informatie die bekend is bij gemeente(n) te bundelen met die van ODH om zo meer inzicht te krijgen. Zo kunnen we gericht kijken naar de effectiviteit van huidige maatregelen en verbeterpotentie.

Hoe: ODH beschikt over veel informatie over energiebesparing bij bedrijven, vanwege de informatie energiebesparingsplicht en bij een aantal gemeenten ook door

het toezicht op Label C en EPBD III. Deze informatie kan aangevuld worden met informatie die gemeenten verzamelen, bijvoorbeeld als zij energiescans aanbieden of andere energiebesparingsprojecten uitvoeren. Door de data te bundelen en te visualiseren geven we meer inzicht in de voortgang van energiebesparing in een gemeente. Ontbreekt er nog informatie? Dan kunnen we proberen een samenwerking met andere overheidsinstanties (zoals het RvO) op te zetten.

Projectvereisten: Het in kaart brengen van de informatie die gemeente(n) en ODH verzamelen en het beoordelen hoe dit te bundelen en visualiseren kost tijd. Het is aan te raden dit project voor een langere tijd af te nemen.

Projectvarianties: Dit kan bijvoorbeeld ook voor de transitie naar een circulaire economie.

Diensten: Metingen, monitoring, uitvoering, kennisdeling

2.5 Optimalisatie Bodemenergiesystemen

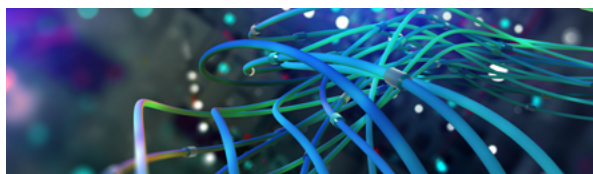
Wat: Gerichte aanbevelingen geven voor het optimaliseren van het functioneren van open en gesloten bodemenergiesystemen.

Doelgroep: Eigenaren van gesloten bodemenergiesystemen in het werkgebied van ODH en van de open bodemenergiesystemen binnen de provincie Zuid-Holland.

Waarom: Het optimaal functioneren van een bodemenergiesysteem zorgt voor minder energieverbruik. Uit onderzoek blijkt echter dat installaties vaak niet optimaal zijn afgesteld en/of dat de gebruiker niet weet hoe dat moet.

Hoe: Specialisten van ODH onderzoeken bodemenergiesystemen op goed functioneren. Daarbij adviseren we over de te nemen maatregelen, waarbij met een investering bestaande klimaatinstallaties met bodemenergiesystemen relatief eenvoudig kunnen worden geoptimaliseerd. ODH kan voor zowel gesloten als open bodemenergiesystemen periodiek het functioneren onderzoeken en aanbevelingen geven.

Diensten: Advies, metingen, uitvoering

2.6 Expertise externe veiligheid (o.a. waterstof en buurtbatterijen)

Wat: Expertise inbrengen op het gebied van externe veiligheid bij plannen van gemeenten en provincie voor waterstoftoepassingen en energieopslag.

Doelgroep: Gemeenten en provincie

Waarom: ODH heeft veel expertise in externe veiligheid. Van waterstof en buurtbatterijen wordt veel verwacht richting een duurzame maatschappij. Maar daarbij moet wel de veiligheid worden gewaarborgd. Buurtbatterijen zijn bijvoorbeeld niet eenvoudig te blussen als ze vlamvatten. Hiervoor is specialistische expertise nodig om duidelijk te maken hoe met deze techniek moet worden omgegaan en welke partijen hierbij betrokken moeten worden.

Hoe: Advies vanuit de ODH bij plannen van gemeenten en provincie die betrekking hebben op waterstoftoepassingen, energieopslag of andere duurzame ontwikkelingen die impact hebben op de externe veiligheid.

Projectvarianties: Is er bij andere duurzaamheidsonderwerpen, zoals circulaire economie, ook advies

nodig over externe veiligheid? Dan kunnen wij dit uiteraard geven.

Diensten: Advies, kennisdeling, gebiedsexpertise

2.7 Advisering neveneffecten Geothermie

Wat: Inhoudelijke beoordeling van de aanvragen vergunning Mijnbouwwet voor Geothermie en nabeschuiving van de beschikkingen Mijnbouwwet Geothermie.

Doelgroep: Provincie en gemeenten

Waarom: Geothermie is een van de duurzame oplossingen die grootschalig kan worden ingezet. Neveneffecten zijn er ook. Wij beoordelen effecten van activiteiten in de ondergrond aan de hand van een afwegingskader op basis van nut en noodzaak, veiligheid/risico's, milieu-hygiënische aspecten en ruimtelijke inpasbaarheid (zowel boven- als ondergronds).

Hoe: ODH behandelt binnengekomen vergunningsverzoeken als adviesvraag.

Diensten: netwerk/verbinder, kennisdeling, gebiedsexpertise

2.8 Advisering Regionale Energiestrategie

Wat: Inhoudelijke advisering gemeenten bij de Regionale Energietransitie op het gebied van Geothermie.

Doelgroep: Gemeenten

Waarom: Geothermie is een van de duurzame oplossingen die grootschalig kan worden ingezet. ODH adviseert gemeenten hoe dit vorm te geven in de RES.

Hoe: ODH is betrokken bij alle vergunningsverzoeken in de provincie Zuid-Holland m.b.t. geothermie en weet dus waar geothermie in de regio plaatsvindt. De kennis van het gebied in boven- en ondergrond, gecombineerd met de eerdere adviezen op het gebied van Mijnbouw passen wij toe in onze advisering voor het RES. In de adviezen geothermie in het kader van de Mijnbouwwet kan dan ook weer de focus gelegd worden op het RES.

Projectvarianties: Als er bij andere duurzaamheidsonderwerpen ook advies vereist is m.b.t. de RES kunnen we dit uiteraard geven.

Diensten: netwerk/verbinder, kennisdeling, gebiedsexpertise

3. Natuur & biodiversiteit

Vitale natuur is cruciaal voor een leefbaar Nederland. Natuur is onder andere noodzakelijk voor een gezonde samenleving, schoon drinkwater, gezonde voedselvoorziening en schone lucht. Daarnaast zijn gezonde ecosystemen beter bestand tegen klimaatverandering. De natuur is fundamenteel voor onze economie en is er steeds meer aandacht voor. In dit hoofdstuk staan verschillende projectvoorstellen ter bevordering van de natuur die ODH, naast zijn wettelijke taken binnen de Wet natuurbescherming, kan uitvoeren.

3.1 Monitoring van stikstofdepositie en reductie

Wat: Registrering en monitoring van gerealiseerde stikstofreductie.

Doelgroep: Gemeenten, provincie

Waarom: Het verminderen van stikstofemissie en daarmee -depositie op natuurgebieden, is cruciaal voor het behoud en herstel van de beschermde natuur en om ruimte te maken voor economische en maatschappelijke activiteiten. Huidige activiteiten moeten daarvoor worden stopgezet of aangepast. Het is belangrijk een goede duiding te hebben van de huidige stand van zaken en de impact van eventuele aanpassingen.

Hoe: Het registreren van verleende toestemmingen door vergunningverlening en op basis hiervan moni-

toren hoeveel stikstofreductie er gerealiseerd wordt om hiermee ruimte te bieden aan andere ontwikkelingen.

Diensten: Metingen, kennisdeling

3.2 Kennisprogramma stikstof

Wat: Het analyseren van het dossier stikstof om de concrete invloeden en benodigde acties in beeld te brengen.

Doelgroep: Gemeenten

Waarom: Door het veranderlijke beleid en de inhoudelijke complexiteit van het dossier stikstof is er veel onduidelijk bij gemeenten en initiatiefnemers. Er zijn veel vragen over o.a.: hoe het stikstofbeleid te interpreteren, de invloed van beleidswijzigingen op huidige en toekomstige ontwikkelingen, het gebruik van stikstof gerelateerde meetinstrumenten, het opstellen van een

volledige en inhoudelijk sterke vergunningsaanvraag. Het kennisprogramma vergroot zelfredzaamheid rondom de stikstofproblematiek en biedt ondersteuning bij het toekomstperspectief van gemeenten.

Hoe: ODH ontwikkelt een kennisprogramma voor specifieke gemeenten en hun unieke situatie en behoeften.

Een aantal kernpunten van het programma kan zijn:

- Een basiscursus Wet natuurbescherming gericht op gebiedsbescherming en stikstof voor interpretatie van en begrip over de wet.
- Een basiscursus stikstofbeleid met begeleidende casuïstiek.
- AERIUS masterclass voor het effectief gebruik van het rekeninstrument met begeleidende casuïstiek.
- Analyse van en aanbevelingen voor gebiedsaanpassingen t.b.v. stikstofreductie binnen gemeentelijke stikstofplannen

Diensten: Voorlichting, kennisdeling, advies

3.3 Natuurvriendelijk wijken isoleren

Wat: Een ecologisch stappenplan voor het isoleren van (voornamelijk) particuliere woningen voor enerzijds het behoud van beschermde diersoorten en anderzijds het realiseren van duurzame, energie-efficiënte woningen en de energietransitie.

Doelgroep: Gemeenten, provincie

Waarom: Volgens het klimaatakkoord (2019) dient Nederland minimaal 50.000 woningen per jaar te isoleren. In 2030 200.000 woningen. Tijdens dit isolatieproces komen beschermde dieren (onder de Wnb) die in spouwmuren en daken wonen in gevaar. Zo staat het beschermen van deze natuur op gespannen voet met

de energietransitie. Het is echter wel mogelijk om op een praktische én natuurvriendelijke manier te isoleren, blijkt onder meer uit onderzoek van [de provincie Utrecht](#)⁵. Het is van wezenlijk belang om deze informatie te vertalen in concrete stappen om wetsovertredingen te voorkomen, beschermde soorten te behouden en de isolatiedoelstellingen te behalen.

Hoe: In samenwerking met gemeenten en inwoners, isolatie-experts en -uitvoerders en ecologisch experts van ODH en daarbuiten zoeken we naar een werkbare en inhoudelijk sterke werkwijze voor het natuurvriendelijk isoleren. Aan de ene kant door onderzoek om te verzekeren dat de ecologische en juridische vereisten van de Wnb gewaarborgd worden. Aan de ander kant door voorlichting en het creëren van samenwerkingsnetwerken. Het doel is een concreet stappenplan voor zowel gemeenten als inwoners en uitvoerders.

Diensten: Netwerk/verbinder, voorlichting, kennisdeling

4. Circulaire economie

Wetgeving is nog niet gericht op een circulaire economie en het uitwisselen van grond- en afvalstoffen tussen bedrijven is complex. Hiervoor moeten aanvragen o.a. getoetst worden aan de hand van de Wet Milieubeheer en het LAP3 (op termijn vervangen door het [Circulair Materialenplan](#)⁶). ODH werkt mee aan de Programmatische aanpak ZZS, circulaire economie en afval: een traject met de andere Zuid-Hollandse omgevingsdiensten en de provincie. Hierin wordt o.a. geëxperimenteerd met circulaire vergunningen en wordt kennis opgebouwd. Zo kunnen we regelmatig met gemeenten schakelen en kijken hoe relevante informatie gecommuniceerd kan worden richting bedrijven. Een juiste communicatieaanpak is nodig om de gemeentelijke doelen voor circulaire economie en de Provinciale doelen van 50% reductie in het gebruik van primaire grondstoffen in 2030 en 100% circulariteit in 2050 te halen. Daarnaast heeft ODH expertise over afvalwetgeving: we houden toezicht op afvalwetgeving bij bedrijven en hebben toegang tot het Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA). Hier leest u meer over hoe ODH kan ondersteunen bij circulaire projecten.

4.1 Afvalanalyse (herkomst, afvoer en hergebruik potentie)

Wat: Een overzicht van alle afvalstromen van een bedrijf en bijpassende aanbevelingen voor circulaire potentie.

Doelgroep: Bedrijven

Waarom: Minder afvalproductie en afval dat geproduceerd wordt ergens anders nuttig inzetten betekent efficiënter grondstoffengebruik. Ook gunstig voor het bedrijf door besparing van kosten en/of nieuwe inkomstenbronnen door het verminderen van afval en/of doorverkoop van ongebruikt materiaal of restproductie.

Hoe: In kaart brengen van de hoeveelheid afval en afgesloten afvalcontract(en) en daarmee alle afvalstromen van een bedrijf. Hierbij kijken we naar welke grondstoffen worden gebruikt en welke afvalstoffen afgevoerd. Op basis hiervan maken we analyses en aanbevelingen voor besparingen en verbeteringen in de afvalstroom.

Projectvereisten: Medewerking vanuit bedrijven is vereist.

Diensten: Metingen, uitvoering, kennisdeling, advies.

4.2 Advies en voorlichting afvalwetgeving

Wat: Advies aan bedrijven over hoe te voldoen aan afvalwetgeving en de mogelijkheden om tegelijkertijd circulaire stappen te kunnen zetten.

Doelgroep: Gemeenten en (MKB) bedrijven

Waarom: Bedrijven raken geïnspireerd door andere bedrijven die laten zien dat een circulair businessmodel mogelijk is. Daarnaast blijkt dat afvalwetgeving circulaire ontwikkelingen in de weg staat.

Hoe: Het organiseren van bijeenkomsten van bedrijven voor bedrijven. Hier kunnen ze van elkaar leren en koppelingen maken tussen productstromen. ODH is aanwezig om advies te geven over de afvalwetgeving en de mogelijkheden tot circulaire initiatieven.

Projectvereisten: Medewerking/enthousiasme vanuit bedrijven is vereist.

Diensten: Voorlichting, kennisdeling, advies

5. Gebiedsaanpak

Elk gebied is uniek in zijn duurzaamheidsmogelijkheden en ambities. Om alle mogelijkheden te benutten moet de duurzaamheidsaanpak dus ook uniek zijn. Door een integrale gebiedsaanpak, in plaats van individuele, kleinschalige projecten op specifieke thema's, komen er ook vaak koppelkansen tussen thematieken aan het licht die anders onbenut kunnen blijven. Zo kunnen verschillende duurzaamheidsontwikkelingen een synergetisch effect hebben op elkaar. In dit hoofdstuk leest u wat ODH kan betekenen om duurzaamheid binnen gebieden en bedrijventerreinen te bevorderen.

5.1 Ondersteuning circulaire afvalstromen bedrijventerreinen

Wat: Onderzoek naar huidige afvalstatussen en -gebruik, evenals advies over circulaire mogelijkheden.

Doelgroep: Parkmanagers, BIZ en ondernemers op bedrijventerreinen

Waarom: Een belangrijk deel van de transitie naar een circulaire economie vindt plaats op bedrijventerreinen. Bedrijventerreinen vormen 3% van het Nederlands grondoppervlak, maar clusteren tegelijkertijd ongeveer 60% van het niet-duurzame grondstoffenverbruik. Stimulering van vermindering of uitwisseling van afvalstoffen als grondstoffen tussen bedrijven op bedrijventerreinen kan dit niet-duurzame grondstoffenverbruik verminderen.

Hoe: ODH kan ondernemers helpen bij het gebruik van circulaire platforms en advies geven over de afvalwetgeving. Bijvoorbeeld in de vorm van vooroverleggen met bedrijven met juridisch advies over de mogelijkheden van het toepassen van 'afvalstromen', maar bijvoorbeeld ook informeren over de mogelijkheden.

Monitoring: Bij elke nieuwe of vernieuwde vergunning en/of adviezen op gerealiseerde circulaire projecten kan worden bijgehouden wat de milieuwinst is. Zo kan er uiteindelijk op het niveau van het bedrijventerrein en van de regio worden bepaald wat de voortgang van de circulaire initiatieven is.

Projectvereisten: Om circulaire afvalstromen te realiseren is medewerking van meerdere soorten bedrijven met verschillende soorten afval, rest- en bijproducten een vereiste. Uit ervaring blijkt dat het ontwikkelen van dergelijke samenwerking en transparantie tijd en capaciteit nodig is.

Projectvariëaties: Een dergelijke dienst kan ook op andere thema's, zoals energie (denk aan de overstap naar

groene stroom) en natuur (bijvoorbeeld bevorderen van biodiversiteit).

Diensten: voorlichting, meting, kennisdeling, advies, monitoring, gebiedsexpertise.

5.2 Groene bedrijventerreinen

Wat: Het opstellen en uitvoeren van een gerichte aanpak voor het bevorderen van biodiversiteit op bedrijventerreinen.

Doelgroep: Gemeenten, parkmanagers, BIZ en ondernemers binnen bedrijventerreinen

Waarom: Biodiversiteit en natuurbescherming: een belangrijk thema binnen duurzaamheid. Bedrijventerreinen zijn vaak locaties met geen of weinig natuur. Door de grootte en diversiteit van gebruik op deze terreinen zijn dit juist aantrekkelijke locaties om natuur in gemeenten uit te breiden. Een groen bedrijventerrein levert voordelen op als klimaatadaptatie en -mitigatie, waterberging, een gezonde(re) leefomgeving, recreatieve infrastructuur, natuurbescherming, lokale steun, verbeterde concurrentiepositie, toekomstbestendigheid (e.g. stikstofproblematiek, biodiversiteitscrisis) en hogere vastgoedwaarde.

Hoe: Het realiseren van een groen bedrijventerrein vereist samenwerking tussen meerdere partijen zoals ecologen, ontwikkelaars, ondernemers en natuurlijk overheidsinstanties. Daarnaast zou een aanpak zeer locatie specifiek zijn, mede afhankelijk van het beschikbare terrein en de aanwezige ondernemers. ODH kan een organisatorische en coördinerende rol oppakken en bijdragen met inhoudelijke expertise over maatregelen

voor een groen bedrijventerrein en mogelijke kansen en wetgeving.

Projectvereisten: Het beschikbaar stellen van nuttige netwerken. Samenwerking vanuit het bedrijventerrein en gemeenten en de provincie is noodzakelijk. Ook vergt het enige tijdsinvestering.

Diensten: Netwerk/verbinder, voorlichting, kennisdeling, gebiedsexpertise

5.3 Advies duurzame gebiedsgerichte aanpak/omgevingsplan

Wat: Gebiedsgerichte aanbevelingen voor het efficiënt toepassen van duurzaamheidsmaatregelen en het behalen van duurzaamheidsdoelstellingen binnen gemeentelijke grenzen.

Doelgroep: Gemeenten

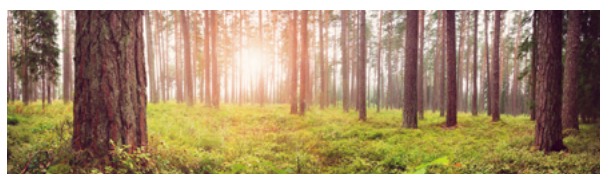
Waarom: Verscheidene thema's binnen duurzaamheid vereisen soortgelijke input. Zonneparken en compenserende natuurgebieden hebben bijvoorbeeld beiden fysieke ruimte nodig. Woningen moeten geïsoleerd worden waardoor verblijf- en nestplaatsen van beschermde vogels en vleermuizen in gevaar komen. Zo staan verschillende thema's vaak op gespannen voet met elkaar. Hiervoor zijn een gebiedsgerichte visie en actieplan nodig. Duurzaamheidsmaatregelen kunnen elkaar namelijk ook complementeren. Experts binnen ODH kunnen gemeenten bijstaan in het kritisch analyseren van gebieden. Waar nodig benut ODH zijn netwerk van externe experts. Doel is om evenwichtige en natuurinclusieve duurzame afwegingen te kunnen maken.

Hoe: In samenwerking met gemeentelijke en provinciale ambtenaren op verschillende vraagstukken zoals energietransitie, stadsecologie, ruimtelijke ordening en circulaire economie, zal ODH zich buigen over gebiedsvraagstukken. Dit alles op basis van bestaande ruimtelijke ontwikkelingsplannen, energieplannen, soortenmanagementplannen en meer. Ten behoeve van het ontwikkelen van omgevingsvisie en -plannen als vereiste binnen de Omgevingswet.

Diensten: Netwerk/verbinder, kennisdeling, gebiedsexpertise.

6. Overige projecten

Dit hoofdstuk bevat voorstellen die niet onder de thema's energie, natuur & biodiversiteit, circulaire economie en gebiedsexpertise vallen.

6.1 Schone lucht akkoord: Faciliteren bijeenkomsten

Wat: Faciliteren van bijeenkomsten voor gemeenten.

Doelgroep: Gemeenten

Waarom: Gemeenten kunnen ideeën uitwisselen en elkaar ondersteunen om de doelen uit het Schone Lucht Akkoord (SLA)⁷ te behalen. Veel maatregelen in het kader van duurzaamheid dragen ook bij aan een schonere lucht, zoals het stimuleren van elektrisch vervoer. Diverse gemeenten hebben ons gevraagd of wij iets kunnen betekenen in het kader van het SLA. Dit akkoord heeft zeven thema's. De eerste vier (mobiliteit, mobiele werktuigen, industrie en landbouw) hebben in meer of mindere mate raakvlakken met ODH.

Hoe: Regionale overleggen organiseren waar o.a. de impact van te nemen maatregelen op de luchtkwaliteit wordt besproken.

Projectvereisten: Voor een regionaal overleg moeten meerdere gemeenten geïnteresseerd zijn.

Diensten: Netwerk/verbinder, kennisdeling, gebiedsexpertise.

6.2 Schone lucht akkoord: Regionale monitoringspilot luchtkwaliteit

Wat: Een kleinschalige regionale monitoringspilot luchtkwaliteit.

Doelgroep: Gemeenten en provincie

Waarom: De kwaliteit van de leefomgeving beperkt zich niet tot gemeentegrenzen, daarom is regionale of landelijke monitoring van belang bij onderwerpen als luchtkwaliteit. Met meetgegevens over een langere periode kunnen ook de effecten/resultaten van toekomstige acties worden gemonitord, zoals bijvoorbeeld de maatregelen van het SLA.

Hoe: Meetapparatuur plaatsen op geschikte plekken in het gebied en deze bijhouden en uitlezen.

Projectvereisten: Aangezien het een regionaal project is moeten meerdere gemeenten, die bij elkaar in de buurt gelegen zijn, zich aanmelden voor deze pilot.

Projectvariëaties: Er kunnen veel verschillende zaken m.b.t. duurzaamheid gemeten worden, voor deze pilots gaat dat voornamelijk om factoren in de leefomgeving, zoals water- en bodemkwaliteit.

Diensten: Monitoring, netwerk/verbinder, kennisdeling, gebiedsexpertise.

6.3 Opzetten duurzaamheidnetwerk

Wat: Opzetten van een LinkedIn-pagina of forum.

Doelgroep: Gemeenten en provincie

Waarom: Leren van elkaar door ideeën- en kennisuitwisselingen tussen vakgenoten. Niet iedereen hoeft het wiel (opnieuw) uit te vinden.

Hoe: Digitaal netwerk opzetten en periodiek bijeenkomsten over bepaalde thema's organiseren.

Projectvereisten: Voldoende deelname door de experts bij gemeenten en provincie.

Diensten: Netwerk/verbinder, kennisdeling.

¹ Onder andere [het laatste IPCC rapport](#)

² [Omgevingsbeleid Zuid-Holland beleidsdoelen](#)

³ [Zuid-Holland.nl circulaire-economie](#)

⁴ Uitvoeringsprogramma Provincie Zuid-Holland 2020-2023. Schone energie voor iedereen.

⁵ [Natuurvriendelijk isoleren door particulieren onder het pre-SMP](#)

⁶ Voor meer informatie zie: [uitvoering-lap circulair materialenplan](#)

